

Portrett

Britt Lundberg: Hela Nordens president

Nyhet

Plattformøkonomien: Hvordan regulere arbeidslivet når algoritmene er sjefen?

Leder

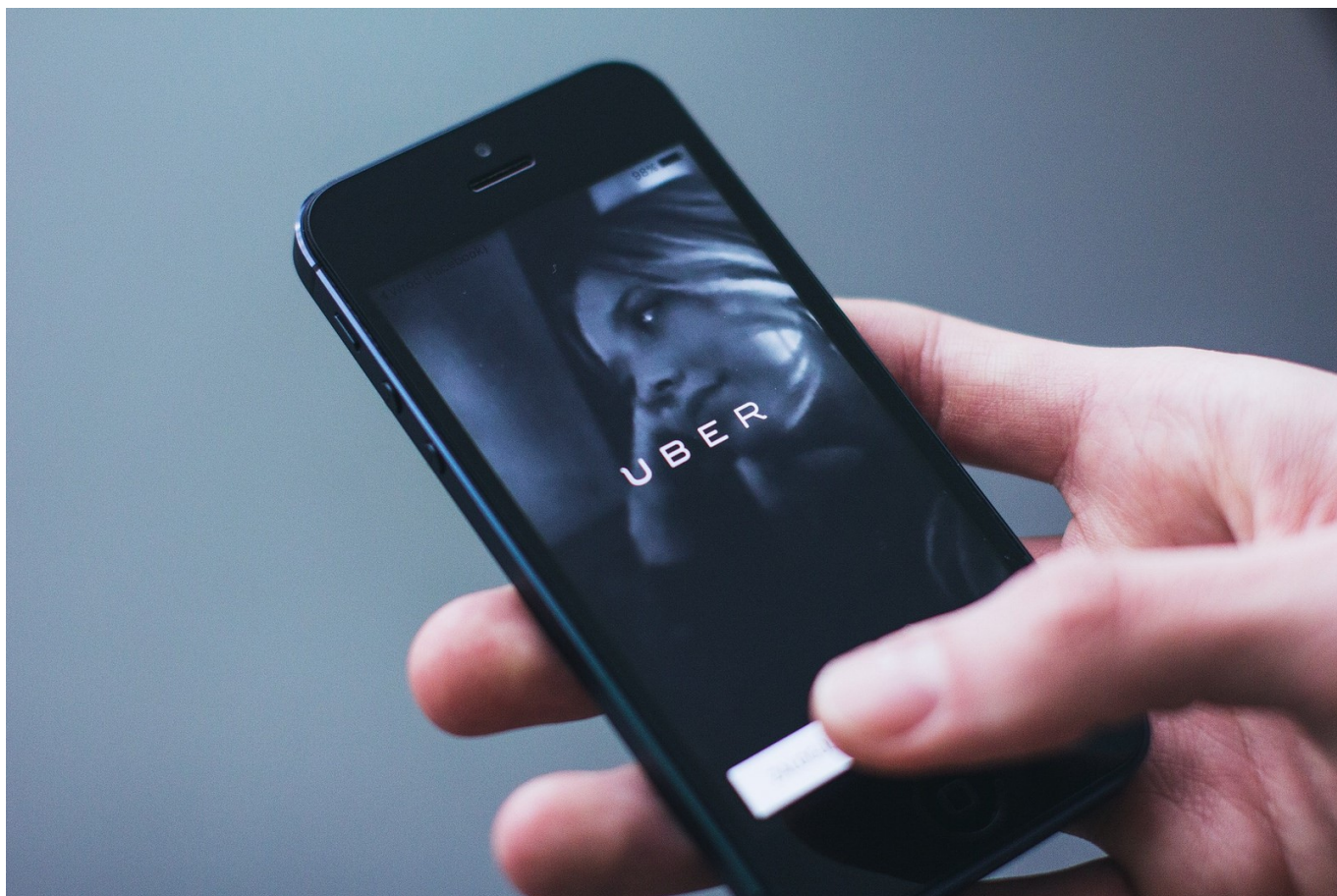
Leder: Plattformøkonomi, på hvilke vilkår?

Nyhet

Ingen modell passer alla: Tre företag om delningsekonomin

26. Mai 2017

Tema: En nordisk visjon for den digitale plattformøkonomien

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 4/2017

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet Høgskolen i
Oslo og Akershus Postboks 4 St. Olavs
plass 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet HIOA,
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Leder: Plattformøkonomi, på hvilke vilkår?	3
Plattformøkonomien: Hvordan regulere arbeidslivet når algoritmene er sjefen?	4
Ingen modell passer alle: Tre foretak om delingsekonomin	8
Danmarks næststørste by utforsker deleøkonomi	10
Delningsekonomin og effekten på arbeidsmarknaden	12
En nordisk modell for juste plattformsekonomi...	15
Från fattigdom till drömräsa till Bali tack vare Airbnb	18
Disruption rokker ved den nordiske aftalemodell .	21
Britt Lundberg: Hela Nordens president	23
Norden och Baltikum eniga om digital utveckling	26

Leder: Plattformøkonomi, på hvilke vilkår?

Utgjør den digitale plattformøkonomien en fare for den nordiske modellen? Eller er modellen så robust at Norden kan sette betingelser og rammer for den voksende plattformkapitalismen? Hvilke strategier trengs for å påvirke utviklingen? Er en egen nordisk plattformøkonomi mulig? Arbeidsliv i Norden setter fremtidens arbeidsliv i fokus.

LEDER
26.05.2017
AV BERIT KVAM

Hvor mye og hvordan den digitale plattformøkonomien vil prege fremtidens arbeidsliv vet vi ikke. Så langt ser det ut til at delingsøkonomien har hatt begrenset betydning. Det har vært en bærekraftig måte å tenke nytt på, og Nabobil, der det handler om å leie bil i stedet for å eie, er et eksempel på en ny måte å tenke bil på.

Airbnb er blant de mest kjente digitale plattformene og har på godt og vondt bidratt til en utvikling som ingen kunne forutse. Den islandske forskeren Katrín Ólafsdóttir hevder for eksempel at Airbnb har forhindret overoppheting av Islands økonomi. Den sterke veksten i turistnæringen kunne neppe ha gått så bra uten Airbnb som står for 20 til 25 prosent av overnattingsmulighetene. I vår reportasje fra Island forteller også Matthildur S. Jóhannsdóttir hvordan hun og familien kom seg ovenpå økonomisk etter finanskrisen på grunn av utleie gjennom Airbnb. På den annen side, når hele gater omgjøres til utleieleiligheter, som sies å være tilfelle i Amsterdam, preger det prisenivå og naboskap.

Er plattformøkonomien de arbeidsløses mulighet til å tjene en slant, eller er dette en måte å utnytte arbeidskraften til fordel for de få? Idealet om deling og bærekraftig utvikling er bare en liten del av utviklingen i det som nå endrer navn fra delingsøkonomi til plattformøkonomien, og der den digitale markedsplassen kjennetegnes stadig mer av en kapitalisme i sin råeste form. Plattformen er ikke kun et sted der kunde og tilbyder kan møtes, men der arbeid blir en vare, og den som utfører arbeidet stort sett får dårlig betalt og har liten sikkerhet for helse og miljø.

- Det er noe nytt at et stykke arbeid kan deles opp i biter og at ikke arbeidstakernes rettigheter er sikret, påpeker FAFO forskerne Jon Erik Dølvik og Kristin Jesnes.

Plattformen som tilbyr arbeidskraft uten å påta seg arbeidsgiveres ansvar og oppgaver er en stadig større utfordring på det globale markedet og visker ut begreper som arbeid, arbeidsgiver og arbeidstaker.

Spørsmålet er hvorvidt den nordiske modellen med parts- og trepartssamarbeid og et godt utbygget velferdssystem gjør oss bedre rustet i møte med den digitale plattformøkonomien, eller om markedskreftene som styrer utviklingen blir for sterke? Hvilke virkemidler kan politikere, myndigheter og partene i arbeidslivet ta i bruk for å sikre at den digitale økonomien baseres på samme vilkår som arbeidslivet generelt er tuftet på?

Denne uka arrangerer Forskningsstiftelsen FAFO på oppdrag fra det norske formannskapet under Nordisk ministerråd konferansen Shaping the Future of Work in the Nordic Countries - the impacts of the Sharing Economy and New forms of Work.

Arbeidsmarkedets parter må tilpasse seg den nye økonomien, vurderer den danske forskeren Anna Ilsøe. Det er Frank Söderqvist fra den svenske fagforeningen Unionen innstilt på.

Visjonen hans er at det nordiske partssamarbeidet skal påvirke utviklingen slik at avtaler og regelverk blir en del av de digitale plattformene som organiserer og fordeler arbeid.

- Vi vil ha en særskilt nordisk variant av plattformøkonomien, sier han.

En nordisk variant av plattformøkonomien kan bli et konkurransefortrinn og et gode i fremtidens arbeidsliv. Kanskje blir det et av forslagene konferansen munner ut med.

Plattformøkonomien: Hvordan regulere arbeidslivet når algoritmene er sjefen?

Regulering er et kjernespørsmål når Nordiske land diskuterer den digitale plattformøkonomien. Utfordringen er å sikre gode arbeidsvilkår for individet, like betingelser for business og skatteinngang til staten. Ny teknologi er bra, men plattformene må utvikles i tråd med arbeidsmarkedet for øvrig.

NYHET

26.05.2017

TEKST: BERIT KVAM, FOTO: BJÖRN LINDAHL

Den digitale plattformøkonomien eller delingsøkonomien er på fremmarsj under mange navn, On-demand økonomien og Gig for å nevne noen til. Glem det der. Navnet er ikke viktig, sier professor Jeremias Prassl som er den forskeren som kanskje har forsket og skrevet mest på feltet.

- Heterogenitet, sier han, og gjentar det ofte og gjerne gjennom samtalen med Arbeidsliv i Norden.

Det kanskje viktigste å være klar over er heterogeniteten plattformene imellom og de forskjellige erfaringene de som ar-

beider der gjør seg. Det er store forskjeller på hvordan plattformene er organisert, hvem oppdragsgiverne er, hvem som arbeider der, hvilke oppgaver som formidles, hvordan arbeidet fordeles og i hvor stor grad algoritmene bestemmer det hele.

Algoritmer er ord som plutselig også fenger allmenheten. Algoritmer angir hvert enkelt skritt i oppgaveløsningen og styrer ofte arbeidet på digitale plattformer.

- Det finns to historier om plattformøkonomien, sier Jeremias Prassl. Det er historien som forteller at plattformøkonomien er storartet. Vi er midt i en revolusjon der ny teknologi skyver utviklingen fremover, skaper nye muligheter og nye produkter til lavere kostnader. Politikerne må holde seg unna for innblanding vil hindre innovasjon.
- Den andre historien handler om hvor ille noen av plattformene er. De kan behandle folk på en middelaldersk måte, der algoritmene bestemmer, der betalingen er dårlig, usikkerhet rår og du er ikke garantert en jobb. Begge historiene har en sannhet ved seg, sier Jeremias Prassl.

Det de fleste plattformene har felles er at de formidler on-demand arbeidskraft, arbeidskraft etter behov. Derfor liker Prassl selv best begrepet «on-demand economy», fordi det er kjernen i forretningsmodellen. Den er ikke ny, men teknologien er ny. Det er den digitale formidlingen som skiller plattformøkonomien fra for eksempel bemanningsselskapenes måte å operere på.

ILOs Future of work

Betydningen av plattformøkonomien og nye former for arbeid, var tema for konferansen om utviklingen av Fremtidens arbeidsliv i de nordiske landene. Konferansen som samlet godt over hundre deltakere fra politikk, myndigheter, partene i arbeidslivet og forskningen ble arrangert av forskningsstiftelsen FAFO på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet i Norge og Nordisk ministerråd. Dette var en av fire årlige konferanser i Norden som skal lede frem til ILOs hundreårsjubileum i 2019, der tema nettopp er Future of Work. ILO har bedt Norden spesielt om å bidra til tenkningen foran 100 års jubileet om hvordan fremtidens arbeidsliv kan utformes.

Det mest slående når det gjelder fremtidens arbeidsliv er utviklingen av ny teknologi og digitalisering, sa statssekretær Christl Kvam i Arbeids- og sosialdepartementet da hun åpnet konferansen. Hun pekte på plattformøkonomien som ett av de mest relevante og interessante trekk ved «Fremtidens arbeidsliv».

Christl Kvam var opptatt av å se muligheter, men også utfordringer ved utviklingen, blant annet at menneskene i plattformøkonomien må ivaretas. På Europeisk nivå viste hun til den europeiske sosiale pilaren som et rammeverk, som kan utvikles og forbedres blant annet når det gjelder sosial beskyttelse av individer i alle former for arbeid.

Hun var også opptatt av hvordan den digitale plattformøkonomien kan utfordre organiseringen av arbeidsmarkedet og samarbeidet med partene i arbeidslivet.

- Den norske modellen er godt organisert og arbeidsløsheten er relativt lav. Koordinerte lønnsforhandlinger og trepartssamarbeidet er nøkkelpinsipper.
- Hva skjer hvis partene i arbeidslivet ikke lenger representerer dem som arbeider og de som tilbyr arbeid, spurte hun retorisk og utfordret partene i arbeidslivet til å gjøre seg attraktive for nye aktører på arbeidsmarkedet.
- Partssamarbeidet i de nordiske landene er stabilt, og utviklingen av plattformøkonomien er moderat. Vi må ikke handle unødvendig og skape hindringer for utvikling og innovasjon. På den andre siden må vi sikre viktige kvaliteter ved dagens arbeidsliv og sunne og forutsigbare arbeidsbetingelser, sa statssekretær Christl Kvam og utfordret konferansen til på diskutere hvilke endringer og tilpasninger som er nødvendige å gjøre.

Plattformen en utfordring for partene

Partene i arbeidslivet er uenige om i hvilken grad den digitale plattformøkonomien skaper behov for nye reguleringer på arbeidsmarkedet. Arbeidsgiverne vil være forsiktige for ikke å hindre innovasjon, men vil ha like vilkår for plattformer og annet næringsliv.

- Det må ikke fires på krav til skatt eller sikkerhet i arbeidslivet, sa administrerende direktør Kristin Skogen Lund i Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) i Norge, og videre:

- Både arbeidsgivere og arbeidstakere er enige om at fast ansettelse skal være det vanlige. Teknologien kan drive oss mot mer midlertidighet og alternative tilknytninger til arbeidslivet, slik det har skjedd i andre land. Det kan senke terskelen til arbeidslivet. Delingsøkonomien gjør det mulig for folk å velge ulike tilknytninger til arbeidsmarkedet, men hvis vi ser en bevegelse mot løsere tilknytning til arbeidsmarkedet må vi se på det.

Foreløpig er vi ikke der, konstaterte hun:

- Vi må ikke bruke frykten for delingsøkonomien til å regulere oss inn i et hjørne, advarte Kristin Skogen Lund.

Behov for kompetansereform

Norske LOs nye leder Hans-Christian Gabrielsen advarte mot å tilsløre ulempene med delingsøkonomien.

- Skatt, moms arbeidsgiveravgift – hvis ikke vi organiserer disse virksomhetene risikerer vi at disse aktørene er samfunnsøkonomisk ulønnsomme.

Det er farlig i et velferdssamfunn der velferden bygger på skatteinngangen i statskassen. Gabrielsen slo dessuten til lyd for en kompetansereform.

- Skal vi utvikle samfunnet videre må kompetansepolitikken stå i sentrum fremover. Vi skal ikke senke prisen på arbeid, men øke verdien av mennesker. Vi må holde oss faglig oppdatert, sa Hans-Christian Gabrielsen, og foreslo en mulighet til at utgiftene til kompetanseutvikling kan avskrives over år, slik det gjøres med investeringer i dag.

- En kompetansereform er et eksempel på hvordan trepartssamarbeidet, mellom partene og myndighetene, kan løse utfordringene fremover, understreket LOs leder.

Organisasjonsgraden en utfordring

Flere av arbeidstakernes representanter på konferansen var opptatt av å tilpasse organisasjonene til den digitale virkeligheten. Lederen for Akademikerne, Kari Sollien advarte mot at nye måter å arbeide på brukes som en begrunnelse for å svekke vilkårene i arbeidslivet. Hun var særlig opptatt av organisasjonsgraden.

- En av de viktigste oppgavene er å gjøre oss relevante for nye arbeidstakere. Vi ser at medlemmene går ut og inn av en tilstand som arbeidsgiver, arbeidstaker eller næringsdrivende. Vi må se til at vi er attraktive også når de er selvstendig næringsdrivende. Vi må snakke høyt om at det er mulig å være organisert og næringsdrivende.

Digitale tilpasninger

Plattformene har et moderat omfang i dag og arbeidsmarkedet er begrenset, men plattformer kan oppskaleres veldig fort, sånn som vi har sett med Uber og Airbnb, understreket Fredrik Söderqvist fra det svenske forbundet Unio-nen.

Ett av de store spørsmålene han tok opp er utfordringen med å gjøre organisasjonenes regelverk digitalt.

- Vi må oversette våre regelverk til å bli mer digitale, og vi må se til at plattformene tar et annet ansvar. Det er partene som må drive dette frem.

Nestlederen i dansk LO, Nanna Højlund, undret på om det er grunnlag for en nordisk felles måte å tenke på:

- Det går an å tygge litt på ideen men det kunne være interessant om vi hadde et samarbeid på tvers av de nordiske landene. Skal vi ha en felles nordisk modell også her?

- Jeg er helt overbevist om at vi har mye å samarbeide om på tvers i Norden. Det tror jeg på, sa Kari Sollien.

- Vi har bedt om at det skal bli sett på begreper som arbeidsgiver, arbeidstaker og løfte folks rettigheter uavhengig av tilknytning til arbeidslivet, understreket hun.

En særskilt nordisk modell der partene i arbeidslivet er involvert, ser også Jeremias Prassl som veldig interessant.

- Hvis partene i arbeidslivet kan etablere en særskilt nordisk, vil det være noe andre også kan lære av.

Den samme grunnleggende modellen

- Teknologien er ny, og har stort potensiale, men forretningsmodellen er gammel, sier Jeremias Prassl.

Han viser til at mye av produksjonen på 18 og 1900 tallet var organisert gjennom mektige formidlere. Havnene, fra Mar-seilles til Liverpool har likeledes vært underlagt samme strukturer. På nittitallet kom bemanningsbyråene som bygger på den samme trekanten; det er bemanningsbyrået, det er den som for eksempel skal vaske, og det er bedriften som trenger en rengjør. Det er den samme grunnleggende modellen, men i plattformøkonomien har formidlingen mellom kunde og den som skal utføre oppgaven, blitt digital.

Jeremias Prassl mener at det er nødvendig å regulere plattformøkonomien, men forsiktig sier han og minner om de to historiene.

- Det er en historie som forteller at plattformene er storartet. Plattformene kan være en måte for folk som ellers ikke får jobb å komme inn i arbeidslivet. Baksiden av medaljen kan være at lønningene kan være ekstremt lave. De som arbeider i plattformøkonomien har ingen garanti for at de finner arbeid. For noen betyr dette en mulighet og en fleksibilitet, for andre betyr det usikkerhet. Det må vi ha i bakhodet når vi snakker om å regulere plattformøkonomien.

Amazon CEO Jeff Bezos ble en gang kjent for å ha referert til den digitale løsningen som «Humans as service».

- Det er veldig interessant, sier Prassl som har brukt sitatet som tittel på sin nye bok.

- For snart hundre år siden ved etableringen av ILO og også i Philadelphiadeklarasjonen, ble det understreket at 'arbeid er ikke en vare'.

Heterogenitet

Det er nødvendig å regulere, men veldig forsiktig.

- som en start må vi behandle plattformene som enhver annen arbeidsgiver. Vi skal ikke lage særskilte lover for plattformøkonomien. Vi må sikre at det som er arbeid, behandles som arbeid og vi vet hvilke regler som gjelder for arbeid. Alle land har en lovgivning som regulerer arbeidslivet.

Prassl har tre forslag til hvordan regelverket kan utvikles videre.

Ett forslag er å ha differensiert minimumslønn der du priser fleksibilitet og gjør det til en del av arbeidskostnaden. Et garantert antall timer i uka eller i måneden kan legges til

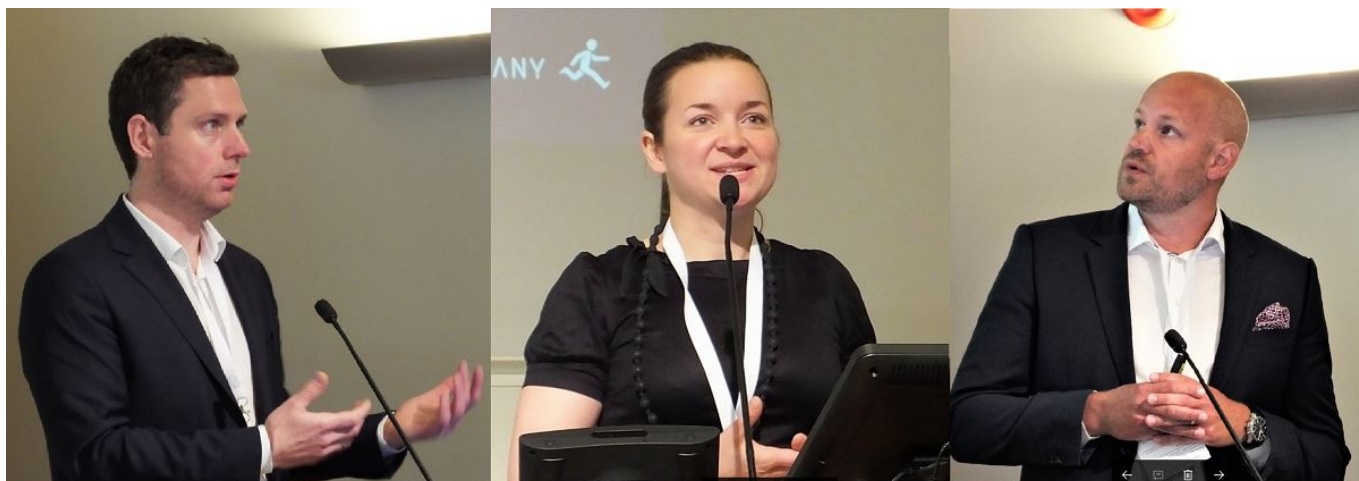
grunn for minimumslønnen. Noen ønsker fleksibilitet da kan du øke lønnen med 20-25 prosent som en pris for risiko.

Et annet forslag er å portable ratinger. Ratingen kan avgjøre om du får jobb eller ikke. På noen plattformer legger mange mye gratis arbeid ned i få en høy rating. Hvis du kan eie din egen rating og ta med deg ratingen fra en plattform til en annen, kan det være lettere å shoppe rundt mellom plattformene og forhandle om arbeid og betaling.

Det tredje forslaget går ut på at partene i arbeidslivet kan lage en organisasjon basert på algoritmer, så i stedet for at algoritmene er sjefen, er algoritmene fagforeningsdrevet.

Det overordnede målsetningen, sier Jeremias Prassl er å utvikle en likeverdig lovgivning som ikke skiller mellom plattformer og andre selskaper. Utfordringen er å få til en nødvendig endring i arbeidslovgivningen og samtidig ta tak i de underliggende utfordringene. Det vil si å ikke skape en særskilt lovgivning som er teknologiavhengig.

- Teknologien er ny, men utfordringene er det ikke. Likeverdige betingelser vil hjelpe arbeidere og forbrukere – og det vil fostre genuin innovasjon, sier Jeremias Prassl.

Ingen modell passar alla: Tre företag om delningsekonomin

Uber och Airbnb har fått mest uppmärksamhet men nya plattformsföretag utvecklas hela tiden. Finn.no, Cool Company och Ework Group är tre exempel på företag i Norden som använder sig av digitala plattformar för att koppla ihop kunder med olika sorters tjänster.

NYHET

26.05.2017

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

På den nordiska konferensen om delningsekonomin i Oslo var det fler talare som varnade för att införa förhastade regleringar.

- Låt inte rädslan för delningsekonomin göra att vi reglerar oss in i ett hörn. I alla fall inte förrän problemen har uppstått, sa den norska arbetsgivarorganisationen NHO:s direktör Kristin Skogen Lund.

Hon berättade att debatten om delningsekonomin i Norge sköt fart när hon satte sig i en Uber Black, med den största norska kvällstidningen VG på släp, för att för ett och ett halvt år sedan, för att ta sig till den årliga NHO-konferensen, som hade det nya arbetslivet som tema.

- Det var många som tyckte det var jättetufft och andra som ansåg att det var helt förkastligt, sa hon.

Jimmie Carling från Ework Group, som är Nordens största förmedlare av konsulter, visade fram en jämförelse av hur lång tid det tagit för olika tekniska nyvinningar att nå ut till 50 miljoner människor. Liknande jämförelser är vanliga,

men den här var uppdaterad med två spel som baserar sig på mobiltelefoner, det finska Angry Birds och det japanska Pokémon GO:

Tid för att nå 50 miljoner användare	
Telefon	75 år
Radio	38 år
TV	13 år
Facebook	3,5 år
Twitter	9 månader
Angry Birds	35 dagar
Pokémon GO	7 dagar

Det norska medieföretaget Schibsted äger tidningar som Af-

tenposten, VG, Svenska Dagbladet och Aftonbladet, men får det mesta av sina förtjänster genom digitala rubrikannonser på plattformar som Finn.no och Blocket i Norge respektive Sverige, men det är också aktivt i många andra länder.

Christian Ringvold berättade om hur Finn.no nu ger sig in på att förmedla tjänster och inte bara bilar, lägenheter, möbler och andra begagnade föremål. Målet är att bli störst inom en ”vertikal” som det kallas.

- Vi såg att det var en mycket snabb utveckling i delningsekonomin, det fanns en stor efterfrågan på olika tjänster och en ökande frilansmarknad som ville ta jobb. Men våra plattformar var inte anpassade för tjänster så vi har varit tvungna att utveckla dem, berättade han.

En utmaning är att kvalitetssäkra att de som vill utföra uppdrag verkligen är kvalificerade till det.

- Vi tar bort 20 procent av jobberbjudande. Vi kan till exempel inte låta en person som inte har utbildning som bilmekaniker erbjuda sådana tjänster, säger han.

- Andra utmaningar är hur vi tillsammans med försäkringsbolagen kan utveckla passande försäkringar.

Plattformsföretagen påverkar varandra

Även om delningsekonomin fortfarande är liten i förhållande till den traditionella arbetsmarknaden interagerar plattformsföretagen med varandra så att utvecklingen går ännu fortare. Det svenska Cool Company har specialiserat sig på att hjälpa frilansare som vill tjäna pengar på olika uppdrag, men som inte vill ta hand om administrationen att skicka räkningar och betala in skatter. Företaget är än så länge verksamt i Sverige och Norge, men håller också på att etablera sig i Finland.

- 19 000 personer har hittills anlitat våra tjänster, sa Louise Becker som är internationell affärsutvecklare för företaget.

I Sverige har skattemyndigheterna en egen kategori för sådana frilansare, som kallas egenanställda.

- 69 procent av de egenanställda som anlitar oss säger att de vill ha hjälp med administrationen, men 36 procent säger också att de vill slippa arbeta svart. De vill betala in skatter på ett korrekt sätt, sa hon.

Stora skillnader

Enligt den svenske utredaren Kurt Eriksson som stod bakom den svenska utredningen om delningsekonomin och arbetsmiljön, är det stor skillnad på Cool Company och Uber.

- Cool Company har ingen kontroll över vilket pris och vilka villkor de som anlitar deras kunder sätter på sina tjänster, påpekar han.

För skattemyndigheterna är företag som Cool Company också en fördel. Kunderna som får hjälp med sin administration

belastats med en avgift på 5,98 procent av den summa de fått för uppdraget.

Ework Group är ytterligare ett steg mot att anpassa sig till den nordiska modellen.

- Vi är verksamma i hela Norden och har följt lagstiftningen i de olika länderna under 16 år. För oss är inte det någon fråga, sa Jimmie Carling, vd för Ework Group i Norge.

Mer än hälften av de 7 500 konsulter som företaget förmedlar har egna företag. Genomsnittslängden på ett uppdrag är sex månader. För Finn.no handlar det däremot om uppdrag där kund och utförare ska kunna kopplas ihop inom 30 minuter och där den genomsnittliga ersättningen är 1 200 kronor per uppdrag.

De tre företagen visar på utmaningarna myndigheterna står inför när reglerna på arbetsmarknaden ska anpassas. Det som passar för en verksamhet kan bli helt fel för en annan. Samtidigt riskerar vissa frågor, som arbetsmiljön att hamna mellan två stolar.

- Vi har inte hunnit se på arbetsmiljöfrågor ännu, medgav Christian Ringvold i Finn.no.

Danmarks næststørste by udforsker deleøkonomi

I Aarhus Kommune kan borgere transportere sig rundt i dele-elbiler og dyrke jorden i nye byhaver på kommunens jord. Kommunen er af regeringen udpeget til deleøkonomisk forsøgsby, og en stribe aktiviteter er i gang.

NYHET

24.05.2017

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: AARHUS KOMMUNE

Besøgende fra nær og fjern vil i 2017 besøge Aarhus, fordi byen i år er fungerende europæisk kulturhovedstad, og det giver ekstra efterspørgsel efter overnatningsmuligheder og transport. På den baggrund er byen i gang med et partnerskab med Erhvervs- og Vækstministeriet om at undersøge de deleøkonomiske muligheder inden for følgende fire områder:

- Transport
- Overnatning
- Beskæftigelse
- Medborgerskab

Delebiler og byhaver

Borgerne i Aarhus Kommune har som led i partnerskabet fået adgang til eldrevne debiler. I alt ca. 100 eldrevne debiler, og de første 20 kører allerede rundt i byens gader.

Forventningen er, at en el-delebil kan erstatte fem private biler. Dermed nedbringes både forurening og trafikpresset i byen. Men det kan ikke udelykkes, at den nye adgang til delebil frister nogle af byens mange cyklister til at begynde at køre bil frem for at cykle.

Den danske regering arbejder på at Danmark skal være et af de førende lande inden for deleøkonomi og nye digitale løsninger, og erfaringerne fra Aarhus Kommune vil indgå, når regeringen senere i år fremlægger en strategi for deleøkonomi.

Det skal derfor evalueres, hvordan initiativet påvirker trafikmønstrene i byen, forklarer Line Gerstrand Knive, der er konsulent i Aarhus Kommunes afdeling for erhvervs- og byudvikling.

Kommunen tester også flere nye veje til at styrke medborger-skabet ved at dele nogle af kommunens egne ressourcer med borgerne, konkret har kommunen givet nogle af byens iværksættere lov til at benytte nogle af kommunens midlertidige bygninger, og der er etableret byhaver for borgere på kommunens grund.

- De foreløbige erfaringer tyder på, at byhaverne er en rigtig god investering for kommunen. Fysisk inaktive borgere bliver mere fysisk aktive, når de passer en kommunal byhave, og det sparer ressourcer i sundhedssektoren, siger Line Gerstrand Knive.

Stort potentiale

Kommunen er også i gang med en kortlægning af, hvor mange af byens borgere, der udlejer deres bolig via en deleøkonomi-portal som Airbnb, og hvad det betyder for turismen og byens boligområder. Den foreløbige vurdering er, at problemerne er begrænsede, fortæller Line Gerstrand Knive. I andre europæiske storbyer opkøber boliginvestorer ejendomme og lejligheder alene med henblik på airbnb-udlejning, men i Aarhus er der bopælspligt til næsten alle byens boliger.

Aarhus Kommune skal også i 2017 teste kommende retningslinjer fra Beskæftigelsesministeriet for, hvordan jobcentre kan vejlede dagpengemodtagere om regler for deleøkonomiske aktiviteter

Kommunens overordnede tilgang til deleøkonomi er undersøgende og positiv, fastslår Line Gerstrand Knive:

- Aarhus Kommune ser deleøkonomien som et vigtigt element i den generelle digitale omstilling, som kommunen er i gang med. Digital transformation er nødvendig i en tid, hvor demografien ændrer sig og der bliver færre til at forsørge flere.

Delningsekonomi och effekten på arbetsmarknaden

Hur stor är egentligen delningsekonomi i Norden? Och hur ska den definieras? Är det något som kännetecknar delningsekonomi är att den kan delas upp på olika sätt beroende på om det man tycker är viktigt är arbetsförhållanden, frivillighet eller teknik.

TEMA

22.05.2017

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Runtom i de nordiska länderna har det skrivits eller håller på att skrivas forskningsrapporter om delningsekonomi. En av dem är den norska forskningsstiftelsen Fafos rapport, skriv-

en av Jon Erik Dølvik och Kristin Jesnes, på uppdrag av Nordiska ministerrådet.

Vi möter dem i forskningsstiftelsens gamla tegelbyggnad på Borggaten i Oslo. Den var en gång i tiden en husmorsskola startad av Fernanda Nissen, en av arbetarrörelsens pionjärer. Men rummet vi sitter i har uppkallats efter Machiavelli, renässansfilosofen som hyllade självisheten som ideal. Det är med andra ord en passande omgivning för att diskutera en verksamhet som ofta framstår som en ulv i fårakläder: På ytan handlar det om att dela, men kärnan för många av företagen i delningsekonomin är en rå kapitalism.

De två forskarna erkänner att det inte var lätt att välja begrepp. Andra forskare talar om plattformsekonomin, eftersom en gemensam faktor är att det finns en digital plattform i ett slags trekantssamarbete mellan uppdragsgivaren, kunden och uppdragstagaren. EU verkar ha fastnat för begreppet samhandlingsekonomi (collaborative economy). På engelska finns det ännu fler begrepp att välja mellan.

- För oss är det en viktig skillnad mellan verksamheter som förmedlar någon sorts arbete och de som bara gör det lättare att dela eller hyra saker som en bil eller ett hem, säger Jon Erik Dølvik

- För de plattformar som handlar om arbete är det också en stor skillnad på de som är lokalt baserade och de som erbjuder jobb som kan utföras över Internet.

Marginell företeelse

Än så länge är delningsekonomin en marginell företeelse, betonar Kristin Jesnes:

- I Norge finns det ungefär 30 plattformsföretag som förmedlar arbete. En undersökning vi gjorde 2016 på Internet bland 1 500 personer över 18 år visade att bara 2 procent tog uppdrag från ett sådant företag minst en gång i veckan. Vi ska göra en ny telefonundersökning 2017.

Andelen invånare i de nordiska länderna som utnyttjar tjänster som Airbnb på semesterresor är högre, 6-8 procent, men det sker ofta i utlandet.

- Det går inte helt att skilja delningsekonomin från den övriga ekonomin och flera av företagen som vi sett på har också ändrat sin strategi från när tjänsten först lanserades, säger Kristin Jesnes.

Störst uppmärksamhet har det varit kring taxitjänsten Uber, som nu fått flera domar emot sig, bland annat i den brittiska arbetsrätten. Där klassas företaget som arbetsgivare och inte enbart som en leverantör av en teknisk tjänst som kopplar kunden med en chaufför, som det själv hävdar.

- Det avgörande är i hur hög grad ett plattformsföretag bestämmer villkoren för uppdragstagaren, säger Kristin Jesnes.

Domarna i arbetsdomstolen var inte nådiga i sin beskrivning av Uber:

"Idén att Uber i London är en mosaik av 30 000 små företag sammanbundna genom en gemensam plattform, är enligt vår uppfattning svagt löjligt", skrev domarna. De påpekade att chaufförerna inte hade någon möjlighet att förhandla med sina kunder, utan var tvungna att utföra sin köruppdrag på Ubers villkor.

Trevligt att dela

- De flesta uppfattar nog delningsaspekten som något positivt, att outnyttjade resurser kan användas. Men det vi lägger stor vikt i rapporten är vad som sker med arbetslivet, säger Jon Erik Dølvik.

- Där handlar det i liten grad om delning utan om hur arbetsförhållanden formas av plattformarna. Då blir det mer problematiskt. Det är något helt nytt att ett arbete kan styckas upp och delas i små bitar på ett ögonblick och att verksamheten inte omgärdas av någon av de institutioner som finns för att säkra arbetstagarnas rättigheter, säger han.

Enligt Dølvik och Jesnes kan det vara en fördel att definitionerna är lite lösa eftersom utvecklingen går så snabbt.

- Airbnb, som till en början bara handlade om lägenheter, har breddat verksamheten så att de nu också erbjuder kurser för att lära sig segla eller laga mat. Då blir arbetskraft också ett element, säger Kristin Jesnes.

I rapporten "Nordic labour market and the sharing economy" påpekar de två forskarna att trekantrelationer inte är något

nytt på arbetsmarknaden och att det bland annat finns i bemanningsindustrin.

Men det nya i delningsekonomin är att det vanligtvis inte är någon som vill påta sig arbetsgivaransvar. I bemanningsindustrin är det vanliga att de som utför tjänsterna är anställda av Adecco, Manpower osv. Inom delningsekonomin ses ofta arbetarna som självständiga men i princip kan både plattformsförtaget och kunden ses som arbetsgivare. Eftersom förmedlingstjänsten kan skaleras upp utan några stora extra kostnader, försöker plattformsföretagen få så många kunder och så många frilansare som vill utföra tjänster som möjligt.

Än så länge finns det inga nordiska rättsfall där arbetsgivarfrågan har ställts på spetsen. Men det är avgörande för att skatter betalas in och att pensionsrättigheter upparbetas. Det handlar också om att konkurrensvillkoren för olika företag ska vara lika.

Jon Erik Dølvik och Kristin Jesnes påpekar att det hittills är osäkert om delningsekonomin skapar några nya jobb, eller om det mest handlar om att arbetskraften omfördelas. Men efterfrågan för vissa tjänster påverkas nog av att plattformarna gör tjänsterna lättare tillgängliga och att transaktionerna förenklas.

- Ändå, vid dagens slut så är det arbetskostnaderna som är den viktigaste faktorn för vad tjänsterna kostar. Om vi antar att skattefrågan blir löst och att lönerna på detta området sätts utan regleringar, så bestäms storleken av marknaden av var konsumenternas efterfrågekurva möter tillgången av arbetskraft som vill utföra sådana jobb, påpekar de två forskarna.

- Med den höga lönenivån i Norden och låga arbetslöshetstal är det begränsat hur stor delningsekonomin kan bli, säger Jon Erik Dølvik.

En nordisk modell för juste plattformsekonomi

Visionen är att ett nordiskt partssamarbete ska verka för att arbetsmarknadens avtal och regelverk blir en del av de digitala plattformar som organiserar och fördelar arbete. – Vi vill ta fram en distinkt nordisk variant av plattformsekonomi och underlätta för arbetsgivarna att vara bra, säger Fredrik Söderqvist från fackföreningen Unionen.

NYHET

22.05.2017

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det rosa skimmer som länge vilat över plattformsekonomin har skingrats något under året. Verkligheten har kommit ifatt och visat företeelser som mer påminner om kejsarens nya kläder än någon framtidsutopi. För det är ju inte så innovativt att ha anställningsformer som påminner om de som fanns för hundra år sedan, säger Fredrik Söderqvist, som i sin tjänst har specialiserat sig på den digitaliserade ekonomin och som varit expert i regeringens digitaliseringskommission.

Han följer regelbundet vad som sker inom plattformsekonomin, som är det begrepp han använder i stället för det ofta använda delningsekonomin. Utgångspunkten är att den digitaliserade tekniken kunnat bygga plattformar eller applikationer som underlättar för olika intressenter att mötas. Ofta har de prisats för att de öppnar för ickekommersiella möten, som till exempel bilpooler, möjligheter att dela verktyg eller sälja överblivna saker vidare till dem som behöver dem. Men de digitala plattformarna används också för rent kommersiella möten där kunder och säljare koppas ihop. Där blir tjänsten, som till exempel i Uber, beroende av att någon levererar de tjänster som utlovats. Och när det sker uppstår anställningslikande förhållanden.

– Man lyfter ofta upp plattformarnas flexibilitet, men vi ser att när en grupp personer blir beroende av dessa inkomster blir det tufft. De hårt arbetande plattformsarbetarna kommer ofta i kläm, säger han.

Appar som styr i ur och skur

Han nämner flera exempel på en sådan utveckling. Aktuellt för dagen är webbtidningen Breakits wallraff-reportage om matleverantören Uber Eats. Företaget levererar mat från dörr till dörr, det vill säga från Stockholms krogar till hem och arbetsplatser med hjälp av cykelbud. Cyklarna står cykelbuden själva för och den ersättning de får är kopplad till antalet leveranser.

Erik Wisterberg beskriver regnet och kylan, de långa passen och det fåfänga sökandet efter uppdrag. Han berättar om andra cykelbud han möter, som knappt talar svenska och som är helt beroende av de pengar som kommer in. Själv kom han upp i en timlön på 39 kronor i timmen, men möter kolleger som varit tillgängliga på sina cyklar en hel kväll, fått noll körningar och därmed noll kronor i inkomst. Erik Wisterberg provade också på att cykla för Foodora, ett liknande matleveransbolag. Där var lönen bättre än hos konkurrenten Uber Eats, men stressen var också större. Där gällde det att cykla snabbt, eftersom företaget genom appen kan mäta hur snabb och effektiv cykelbuden är.

Så vem är ansvarig om ett cykelbud till exempel skadar sig i denna relativt nya form av jobb? Nyligen gjorde Arbetsmiljöverket en inspektion hos Foodora och kritiserade företaget för en rad brister i arbetsmiljön. En av de allvarligaste punkterna gällde att företaget dröjt i nästan ett år innan de anmälde att en av deras cyklister blivit påkörd av en bil. Visserligen uppmanas cykelbuden att följa trafikreglerna,

men hur påverkas säkerheten och viljan att följa reglerna när snabbheten på leveranserna oavbrutet är i fokus?

Viktigt fastställa arbetsgivaransvaret

– Här har verkligheten hunnit ifatt företaget och det går inte längre att smita från sitt arbetsgivaransvar, konstaterar Fredrik Söderqvist.

Att slå fast att även företag som organiserar och fördelar arbetet genom digitala plattformar har ett arbetsgivaransvar står högt på Unionens agenda.

– För oss är det oundvikligt att de måste leva upp till rollen som arbetsgivare på samma sätt som är verklighet för andra affärsmodeller, säger han.

Den stora frågan är hur det regelverk som idag reglerar förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare kan anpassas till plattformarnas snabba utveckling. Hur går det att göra en adaption av arbetsmarknadens regelverk till den digitala miljön? Hur kan man underlätta för de arbetsgivare som vill göra rätt?

– Den som har bäst insyn in i en transaktion är den som bär ansvar. Hur kan de anpassa de algoritmer som styr plattformen som gör det möjligt för dem att vara en bra arbetsgivare? Ett sätt skulle kunna vara att göra existerande avtal på arbetsmarknaden mer tillgängliga för de som skapar algoritmer, säger Fredrik Söderqvist.

Gärna nordiskt samarbete

Han ser framför sig att företag enklare ska kunna integrera de regelverk som rör arbets- och uppdragsgivare i sina plattformar. Det rör allt från lagar, förordningar, föreskrifter och kollektivavtal, vilket i grunden innebär att dessa regelverk blir mer "digitaliserade". Det skulle kunna innebära att få realtidsinformation från Skatteverket, eller att integrera kontrollfunktioner från myndigheter i sin app. Fredrik Söderqvist är helt övertygad om att sådana regelanpassningar kan sättas igång och utvecklas inom partsmodellen, då detta är snabbare och mer effektivt än att gå lagstiftningsvägen. Om alla intressenter samarbetar kan olika intressen jämkas samman och plattformen utformas för att ge bra resultat för alla.

– Det vore en väldig fördel att jobba nordiskt kring detta. Var och en är vi små, men om vi går tillsammans är vi stora och kan få större genomslag för att erbjuda system som gör det enklare för plattformar att göra rätt för sig. Det finns ett intresse även om vi fortfarande är i idéfasen, det märker jag när jag är ute och sprider "det goda ordet", säger Fredrik Söderqvist, ofta inbjuden föreläsare i ämnet i de nordiska länderna.

Hur lång tid har ni på er i en teknikutveckling som går så snabbt?

Fredrik Söderqvist anser att intresset för att finna nya lösningar går fortare när allt fler missförhållanden uppdagas i kölvattnet av plattformsekonomin. Men intresset och engagemanget varierar mellan olika fackförbund. Han berömmar Transport som ligger långt framme i arbetet med de digitaliserade plattformarna inom transportindustrin.

– Men många inser inte den risk det innebär att applicera affärsmodeller som inte ens är bra i länder som har betydligt osäkrare villkor för arbetstagare. Här i de nordiska länderna finns en förväntan på att alla ska ha bra villkor och det finns också en tradition hos fackföreningsrörelsen av att vara strukturuomvandlingsvänliga. Så den stora frågan är hur vi kan vara med och påverka, hur vi kan vara proaktiva i implementeringen av den nya tekniken, säger Fredrik Söderqvist

Från fattigdom till drömresa till Bali tack vare Airbnb

Delningsekonomin frodas på Island, utan att det har haft några stora negativa konsekvenser för arbetsmarknaden på Island. Utvecklingen har ägt rum på helt egna villkor - drivet av turismen. Islänningarna delar med sig bostäder och bilar till turisterna. Isländska skattemyndigheter ska nu samarbeta med Airbnb.

TEMA

22.05.2017

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR, FOTO: PRIVAT

Industridesigner Matthildur S. Jóhannsdóttirs kompis skulle sälja sin bostad i ett flervåningshus i Reykjavík för fyra år sedan men var inte nöjd med priset som erbjöds. Matthildur föreslog att kompisen skulle flytta och hyra ut bostaden på Airbnb. Det gjorde kompisen under tre månader och bostadspriset steg avsevärt.

Matthildur hade själv varit arbetslös under flera år. Hon behövde ett jobb med flexibel arbetstid. Hon är i 50-årsåldern och fick inget arbete som industridesigner. Hon trodde att det med tiden skulle bli ännu svårare, speciellt som hon inte hade förnyat sina kunskaper inom datatekniken.

Bara en bil första året

Matthildurs kompis hade bra erfarenheter av Airbnb. Matthildur bestämde sig för att göra samma sak, dela med sig och hyra ut sin bil som hade campingutrustning på toppen på Airbnb. Hon skaffade sig först alla tillstånd som behövdes och hon betalar naturligtvis skatt.

Delningsekonomin anses ha haft begränsad effekt på arbetsmarknaden på Island. Men biluthyrningen har blivit Matthildurs eget lilla företag och hennes arbetsplats.

- Jag hyrde bara ut en bil första året. Det andra året hyrde jag ut tre olika bilar som jag inrett till husbilar. I sommar hade jag tänkt hyra ut sex, men jag råkade ut för en olycka och har legat på sjukhus. Det blir bara fyra till fem bilar som jag hyr ut i sommar, förklarar hon.

Attityderna har förändrats

Författaren till det isländska bidraget i rapporten Nordic Labour Markets and the Sharing Economy, Katrín Ólafsdóttir, säger att delningsekonomin tillsammans med finanskraschen och boomen inom turistnäringen har förändrat islänningarnas attityder och möjligheter att delta i delningsekonomin. Tidigare investerade de i bostäder och bilar utan att dela med sig. Nu delar de gärna med sig för att underlätta försörjningen och förbättra familjens ekonomi.

- Islänningarna är vana vid att ha två jobb, nu sköter de sitt reguljära jobb och hyr ut saker och ting vid sidan om, säger Katrín Ólafsdóttir, som är lektor vid universitetet i Reykjavik.

Katrín menar att utvecklingen har varit nyttig, eftersom den förhindrat den isländska ekonomin från att överhettas. Island skulle inte ha klarat av det enorma turistintresset utan Airbnb och biluthyrningar av olika slag via webbsajter. Noteras bör att Uber inte existerar på Island.

- Utvecklingen hade varit helt annorlunda om vi bara haft hotellen. Vi har kunnat ta emot fler turister än någonsin utan att det blivit problem, eftersom utbudet av övernattningsmöjligheter ökat med 20-25 procent via Airbnb, säger Katrín.

Räddade familjens ekonomi

Matthildur S. Jóhannsdóttir tänker tillbaka på finanskraschen. Hon minns en enorm fattigdom. Hon hade inte råd med det som de flesta anser normalt. Hon kunde inte köpa ny kosmetika, hennes trossor var trasiga, skorna var obrukbara. Men biluthyrningen har räddat familjens ekonomi. Familjen lever ett bra liv och har nu kunnat åka på sitt livs drömmresa - till Bali.

Matthildur har stor ekonomisk frihet och flexibla arbetstider. Från november till mars hyr hon inte ut några bilar, eftersom hon inte vill att turisterna ska få problem med väder och vägförhållanden. Hon lägger vikt vid att företaget ska fortsätta i liten skala, med personlig service.

- Jag träffar mina gäster när de anländer med flygbussen och bjuder dem genast på kaffe och wienerbröd i bageriet där vi går igenom vilka regler som gäller på Island, säger hon.

Utan välfärdssystemets skyddsnät

Landsorganisationen ASÍs ledare Gylfi Arnbjörnsson anser att delningsekonomin i regel betyder svartarbete och social dumpning. Han poängterar att det inte handlar om organiserat lönearbete. Han menar att de som sysslar med detta betalar en stor andel av sina inkomster till webbsajterna utan att få betalt enligt de lönetariffer som gäller på arbetsmarknaden. Gylfi menar att de här människorna inte åtnjuter välfärdssystemets skyddsnät eftersom de inte betalar skatt.

- Det tycker vi inte om, säger han.

Den isländska landsrapporten anklagar både facket och de politiska partierna – undantaget de vänstergröna och piraterna - för att inte ha någon policy vad gäller delningsekonomin. Gylfi Arnbjörnsson poängterar att delningsekonomin handlar om svartarbete. ASÍ motarbetar social dumpning och svartarbete inom turismen liksom inom andra näringar.

- Vi kritiserar inte de som deltar i det här, vi kritiserar webbsajterna och företagen som promoterar svartarbete, säger han.

Samarbete med Airbnb

Delningsekonomin natur går ut på att deltagarna organiserar sina affärer själva och gör det möjligt för ekonomin att utvecklas på egna villkor. Finansminister och reformpartiet Viðreisns ordförande Benedikt Jóhannesson håller med om att Island möjligtvis inte klarat av turistboomen utan Airbnb. Men han är övertygad om att en stor del av de som hyr ut bostäder via Airbnb betalar skatt, även om det också finns de som gör det svart.

Viðreisns inställning är att de som deltar i delningsekonomin bör betala skatt. Benedikt poängterar att finansministeriet nyligen träffat Airbnb:s representanter i Washington för att diskutera samarbete vad gäller beskattningen. Ministeriets delegation fick svaret att Airbnb jobbar med skattemyndigheterna i medlemsländerna och samlar in skatt på deras vägnar.

- Det tar tid att organisera skattesamarbetet men nu har vi fått kontakt med Airbnb. Det är en början, säger Benedikt. Han tillfogar att Efta har gjort invändningar mot taxichaufförernas monopol på Island och att regeringen måste reagera. Det kan göra det möjligt för Uber att bli verksamt på Island.

Disruption rokker ved den nordiske aftalemodel

Parterne på de nordiske arbejdsmarkeder er nødt til at tilpasse den nordiske arbejdsmarkedsmodel til deleøkonomi, førerløse trucks og andre nye trends på arbejdsmarkedet – ellers vil andre gøre det, vurderer en dansk ekspert. I Danmark har regering og parterne på det danske arbejdsmarked taget hul på opgaven i et nyt organ: ”Disruptionrådet”.

TEMA

18.05.2017

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: FOTO: SIGNE FIIG, COOP

Supermarkedskoncernen Coop transporterer mange ton varer hver dag, og en del af dem bliver flyttet rundt af førerløse trucks. Coops hovedkontor i Albertslund ved København fik derfor besøg af statsminister Lars Løkke Rasmussen (Venstre) og flere andre medlemmer af den danske regerings nye disruptionråd i forbindelse med, at rådet holdt sit første møde 15. maj 2017.

Disruption betyder ”afbrydelse” og er i Danmark blevet lidt af et modeord for de forandringer, teknologien skaber. Dis-

ruptionrådet er af statsministeren og et bredt sammensat partnerskab med ministre, arbejdsmarkedets parter, erhvervsledere og eksperter. Rådets opgave at pege på veje til, at de mange nye trends som digitalisering, robotter og kunstig intelligens kan gøre Danmark rigere og give bedre velfærd –og samtidig pege på, hvordan danskerne trygt kan gå denne fremtid i møde, hvor mange traditionelle job forsvinder, herunder jobbet som truckfører.

Hvilke veje Disruptionrådet vil anviser er for tidligt at sige, men der bliver brug for efteruddannelse af de medarbejdere, der mister deres job, når flere arbejdsopgaver kan løses uden medarbejdere, fastslog statsminister Lars Løkke Rasmussen, mens han fik demonstreret Coops førerløse trucks:

– Den her teknologi har en masse godt i sig. Vi undgår nedslidning og monotont gentagne bevægelser, men der er selvfølgelig også jobfunktioner, som forsvinder, og derfor skal vi opfinde nogle nye. Hvis man er uddannet til at køre truck, og trucken pludselig bliver førerløs, så skal man lave noget andet, og så skal man efteruddannes, så man kan løse en anden jobfunktion, sagde statsministeren.

Uddannelse, opkvalificering og omskoling er også nøgleord i en nye pjece, ”Forlæns ind i fremtiden”, som Statsministeriet har udsendt i forbindelse med Disruptionrådets første møde.

Værn om fællesskabet

Med ved statsministerens besøg hos Coop var også beskæftigelsesminister Troels Lund Poulsen (Venstre) og formanden for dansk LO, Lizette Risgaard. LO-formanden er også medlem af disruptionrådet og har i debatindlæg i flere medier givet udtryk for, at hun ikke frygter, at disruption vil medføre teknologisk massearbejdsløshed.

Men hun ser disruption som en udfordring for den danske arbejdsmarkedsmodel og henviser blandt andet til, at næsten fire ud af ti jobfunktioner på det danske arbejdsmarked kan automatiseres allerede i dag. En faggruppe, der er truet af disruption er de postbudene, fastslår LO-formanden:

”De knokler i stadig højere tempo, godt og samvittighedsfuldt. Alligevel er deres arbejde ved at forsvinde. For vi sender mails og sms’er i stedet for at skrive breve. Der gør livet lettere for rigtig mange, men postbudene betaler prisen for den udvikling”.

Hun ser det som en central opgave for disruptionrådet at give en hjælpende hånd til de borgere, der ikke får gavn af de nye teknologiske muligheder:

”Fællesskabet skal sørge for en hjælpende hånd til dem, de teknologiske tigerspring efterlader. Ellers vil vores samfund ikke hænge sammen.”

Flere arbejdsformer

En dansk ekspert i deleøkonomi og digitalisering, Anna Ilsøe, forudser også, at den danske og nordiske arbejdsmarkedsmodel kommer under forøget pres på grund af de nye trends. Anna Ilsøe er lektor og phd ved instituttet FAOS på Københavns Universitet og leder aktuelt to forskningsprojekter – det ene om digitalisering af servicearbejde, det andet om digitale platforme.

- Strukturen på arbejdsmarkedet er i disse år ved at ændre sig. Vi er på vej fra en jobøkonomi til en opgaveøkonomi, og det har meget store konsekvenser. Mange job vil forsvinde og nye vil opstå, men mange af de nye job er på mindre trygge vilkår, end vi hidtil har været vant til i de nordiske lande.

Hun forventer, at flere i fremtiden vil have deltidsjob eller blive aflønnet per opgave eller være både deltidsansat og tage honorarlønnede opgave ved siden af. Det kræver en tilpasning af den nordiske model, for den er lagt an på, at de fleste på arbejdsmarkedet arbejder fuld tid og sparer op til deres alderdom via en overenskomstfastsat arbejdsmarkedspension og er dækket under sygdom og barsel.

I den nye opgaveøkonomi vil mange være underforsikrede og stå alene med den opgave at spare op til eksempelvis barsel og alderdom. Og det scenarium vil åbne for, at nye aktører kommer ind og tilbyder tryghedsskabende forsikringsløsninger:

- Hvis ikke arbejdsmarkedets parter selv udvikler løsninger her, vil private aktører gøre det. Så vil vi se eksempelvis forsikringsselskaber tilbyde borgerne produkter, der kan reducere usikkerheden, siger Anna Ilsøe.

Britt Lundberg: Hela Nordens president

Gränshindren ska bort. Det är avgörande för både tillväxt och sysselsättning. Och viktigt under Finlands ordförandeskap år 2017 i Nordiska rådet. Det betonar årets NR-president Britt Lundberg, från Åland och Finland.

PORTRETT

04.05.2017

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

Robotarna ersätter inte hjärtat, så människan behövs också i framtiden på arbetsplatserna. Britt Lundberg slår också ett slag för sin hembygds entreprenörsanda.

Hon hoppas att de nordiska länderna kan lära av varandras misstag och framgångar. Men det nordiska samarbetet har blivit svårare när budgeten skärs ner. Det är alltid svårare att inleda något nytt då det kräver att något gammalt måste skrotas.

På Åland är man stolt över Britt Lundberg. Nu är hon hela Nordens president, skrev den ena åländska tidningen från sessionen i Köpenhamn. Landskapet Åland har bara haft presidentposten i NR en gång tidigare, år 1997.

Britt Lundberg, Åländsk center, och vicepresidenten Juho Eerola, Sannfinländarna, på bilden nedanför, har det roterande NR-ordförandeskapet i år. Det är inte helt okontroversiellt.

Britt Lundberg och Juho Eerola. Foto: Johannes Jansson, Norden.org

Men man får göra skillnad på partipolitik, nationella frågor och nordiska frågor anser

Britt Lundberg, som gör sitt bästa för att manövrera mellan de politiska undervattensgrynnorna.

Viktigast för arbetslivet: Bort med gränshindren

I det finländska ordförandeskapsprogrammet är det lätt att hitta den viktigaste frågan för arbetslivet i Norden: det tvärssektoriella temat kring gränshinder genomsyrar Finlands program.

- Det är helt centralt för arbetslivsfrågor, säger Britt Lundberg. Det handlar om en fungerande rörlighet, mobilitet - och det är ju jätteviktigt för ökad tillväxt, och ökad sysselsättning

Britt Lundberg betonar att i pensionsfrågorna kan ålder, summor och specialregler vara olika i de fem nordiska länderna. De som flyttar i Norden måste hålla hård koll. Annars kan det gå illa med t.ex. möjligheten att bli sjukpensionär.

Räknas man som arbetsförmögen i ett land borde det gälla i hela Norden, anser NR-presidenten. Liknande problem finns inom utbildning och examina.

Res ut - men var förberedd på olikheter!

- Vi har ju rätt så lika målsättningar i de nordiska länderna, noterar Britt Lundberg. Till exempel är det viktigt att skapa hög sysselsättning och få människor i arbete. Men ändå organiserar vi oss ganska olika när det gäller stödsystemen.

Det kanske är att hoppas för mycket på en total samordning. Men ännu viktigare är att de som flyttar tar reda på och förbereder sig på skillnaderna.

Britt Lundbergs "egen lilla käpphäst" är personnumren, som kunde vara gemensamma i Norden. Hade vi sådana skulle det vara enkelt att få in alla gamla sommarjobb i systemen, så pensionerna automatiskt betalas ut när det är dags. Nu är det svårt att komma ihåg, och veta vilka förmåner som man kanske går miste om.

Hemmablindhet kring nordisk modell

I Norden är vi vana vid likheterna. Men i Europa betraktar många den nordiska modellen som unik. Men den är inte så känd.

Gemensam nordisk arbetsmarknad sedan 1954 och passfrihet. Inga lagstadgade minimilöner, men ett system där löner och andra villkor överenskomms av arbetsmarknadens parter själva på ett unikt sätt.

- Tack vare flexibiliteten i vårt trepartssamarbete får vi också en delaktighet i arbetsmarknaden som är unik i Norden i förhållande till resten av EU, betonar Britt Lundberg.

Ingen nordisk förbundsstat - just nu

Britt Lundberg gillar den nordiska rörligheten.

- Cirka 70 000 nordbor pendlar regelbundet till arbete över en nordisk gräns. Det är ganska mycket. 5 000 människor flyttar varje månad till ett annat nordiskt land.

I något skede utgjordes 10 procent av Oslos befolkning av svenskar, framförallt i servicesektorn.

Det visar att det går att se Norden som en gemensam arbetsmarknad, betonar Britt Lundberg.

Men så mycket lägre kommer vi kanske inte. Tanken på en nordisk förbundsstat verkar inte realistisk just nu.

Man vill inte ha överstatlighet, utan samarbete, där varje land bestämmer själv. Personnumret är just nu på gränsen till det möjliga.

- Det kan behövas en hel del tid och diskussioner innan man är mogen, bedömer Britt Lundberg. Hon har hört många invändningar. Till och med att "numren tar slut" om man har ett gemensamt nordiskt system. Knappast, men man måste bestämma ordningsföljden i datumen där en del nu börjar med födelsedatum, andra med födelseår. Redan det kan vara svårt att enas om.

Hur går det med samarbetet om arbetsfrågor och integration?

Britt Lundberg hänvisar till Poul Nielssons rapport om framtidens nordiska arbetsmarknad.

Hon verkar besviken på debatten kring den. Det blev ingen riktigt engagerad diskussion, mer ett inrikespolitisk munhuggande för de olika ländernas opposition mot regeringen, formulerar sig Britt Lundberg.

- Vi har satt tryck på våra samarbetsministrar att hålla kontakt med varandra om integrationen.

Om det inte går att samordna så åtminstone informera varandra om åtgärder. Det har gått bra, enligt Britt Lundberg.

Men de olika insatserna för integration är kontroversiella. Det finns de som talar för låglönejobb, en del vill subventionera vissa jobb med offentliga insatser. Det är ganska svårt att dra gränser för var det offentliga ska blanda sig i, medger Britt Lundberg. Så det uppfattas som ganska nationellt hur man löser sitt lands sysselsättningsbehov. Det verkar inte finnas plats för gemensamma rekommendationer, enligt henne.

Pengar gör nytta

Det färskta försöket i Finland med medborgarlön, är det något som kan bli en lösning i resten av Norden?

-Det har vi inte diskuterat i NR. Men Finland kan dela med sig av sina erfarenheter. Då behöver övriga Norden inte göra samma misstag om det går dåligt, eller så kan vi sprida det goda exemplet om det går bra.

De nordiska länderna lär sig av varandra. Det är precis så det fungerar; någon gör något och någon annan inspireras. Det har också ekonomisk betydelse.

Men Britt Lundberg håller med om att det nordiska samarbetet var lättare förr, när det fanns pengar för alla goda idéer. Nu måste man väl mer samarbeta om försämringar.

-Jo, allt är mycket lättare när ekonomin är god, då kan man ta nya pengar. Om du ska genomföra något nytt nu, måste du också avsluta något annat. Det blir svårare och mer kontroversiellt

Språkkunskap viktigt i Finland

I de ungas Nordjobb och stipendieordningen Nordplus har pengarna hittills räckt till. Britt Lundberg är full av entusiasm

- De som varit med där är otroligt positiva. Det är ofta de som blir nordister, man skapar så himla värdefulla nätverk, det är jättebra.

Studier eller jobb i Norden ger också värdefulla språkkunskaper.

- Det är en begränsning att inte kunna skandinaviska, säger Britt Lundberg som kommer från enspråkigt svenska Åland, som är del av ett Finland där svenskan trängs undan.

- Det är nu bara så att för 21 av Nordens 26 miljoner invånare är det gemensamma språket skandinaviska. Det är ett problem att 5 miljoner nordbor sedan inte behärskar det språket. Kan man inte göra sig förstådd på skandinaviska blir ju t.ex. arbetsmarknaden mer begränsad.

Arbetets förändring: hjärta eller robotar

Frågan om framtidens jobb är svår. Risken för ett lågavlönat prekariat som tvingas försörja sig med många små jobb är en aktuell politisk fråga. Den nordiska inställningen är att vi inte når en amerikansk modell så länge den nordiska modellen lever vidare, med gemensamma förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

Men det kommer alltid att behövas manuellt arbete, tror Britt Lundberg.

Visst kan man till viss del tala om robotisering och automatisering av t.ex. juristernas och journalisternas arbete.

- Men samtidigt tror jag att människan alltid kommer att behövas, om man ska ha kvalitet. Hjärtat kan aldrig ersättas av en maskin.

Frågan kommer förstås upp alltmer också i nordiska sammanhang.

Åländsk företagsamhet

Britt Lundberg är alltså åländsk representant i Nordiska rådet, med en lång tid som både lagtingsledamot och minister i den åländska landskapsregeringen. Hon har också representerat Åland i EU:s regionkommitté och kandiderat framgångsrikt i några EU-parlamentsval.

Som en åländsk specialitet vill hon föra fram företagsamheten.

- Väldigt många ålänningar har heltidsjobb och ett eget företag vid sidan om. Det är ett steg för många att testa möjligheten att göra något annat, gå över helt till sitt företag.

I förhållande till befolkningen ha Åland väldigt många små företag, påpekar Britt Lundberg.

Om man vill bo kvar på Åland måste man försöka ordna det för sig, också det egna jobbet. Det finns en entreprenörsanda som gynnar spännande företag, också om de inte alltid är så lönsamma.

Efter de senaste mat- och köttskandalerna vill Britt Lundberg föra fram det åländska jordbruket som en säkerhetsfaktor och garanti för en hållbar utveckling, en annan nordisk kåphäst.

Norden och Baltikum eniga om digital utveckling

Det var stora tal på konferensen Digital North i Oslo, där digitaliseringsministrarna från Norden och Baltikum skrev under ett omfattande samarbetsavtal den 25 april. Digitaliseringen kan skapa 500 000 nya jobb i Europa och de nya 5G-näten som börjar byggas ut redan i år i Norden är 100 000 gånger snabbare än det första mobilnätet för 20 år sedan.

NYHET

02.05.2017

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Digitalisering innebär möjligheter, men är samtidigt lite skrämmande för många personer. På en av paneldebatterna på konferensen ställdes frågan vad som är det viktigaste som måste göras för att underlätta digitaliseringen:

- Att få folk att känna sig trygga, sa Alf Karlsson, statssekreterare för digital utveckling i Sverige.

Oron gäller både om man själv har de tekniska färdigheterna för att hänga med i utvecklingen och om digitaliseringen

kommer att innebära att jobbet försvinner. Tidigare vågor av digitalisering har framförallt handlat om enklare arbetssuppgifter. Nu handlar det om algoritmer som ställer diagnoser, räknar ut försäkringar, robotar som bygger bilar och dataprogram som sedan kör bilarna.

- Det gäller att visa att digitalisering är något som medför fördelar för vanliga medborgare i deras egen vardag, sa Gerard de Graaf, chef för det direktorat som har ansvaret för att införa en fri digital marknad i EU.

Han gav själv två exempel på sådana förbättringar:

- Från 15 juni försvinner roamingavgifterna inom mobiltrafiken i EU. Därmed kan man utan risk för stora räkningar använda sin mobil, läsplatta eller laptop vart man än reser inom EU.
- EU vill förbjuda geoblockering, det vill säga att en Internettjänst man betalat för inte fungerar utomlands.

- Kommer detta att ändra världen? frågade Gerard de Graaf retoriskt.

- Nej, men det är viktigt för folks vardagsliv, sa han.

Inom EU är målet att införa en digital inre marknad (Digital Single Market). En sådan skulle kunna ge effektivitetsvinster på 415 miljarder euro per år till Europas ekonomi – ytterligare ett stort tal. Den digitala inre marknaden handlar bl. a. om att ta bort nationella hinder för transaktioner som sker på nätet.

- Allt handlar om storskalighet. Se på Google, Facebook eller Alibaba. När det svenska företaget Spotify lanserades 2009 gick det direkt vidare till USA, sa Gerard de Graaf.

EU är enligt honom för fragmenterat, vilket är skälet till att inget av de stora företagen inom det som kallas för plattformsekonomin, har utvecklats i Europa.

EU har ett eget index som mäter hur långt medlemsländerna (och Norge) kommit i den digitala ekonomin, kallat DESI. På

det ligger Danmark, Norge, Finland och Sverige på de första fyra första platserna, medan Estland ligger på tionde plats.

Estland ligger emellertid främst i EU vad gäller tillgången på offentliga online-tjänster och landet har dessutom en nyckelroll under det kommande halvåret eftersom det får ordförandeposten i ministerrådet från 1 juli.

- Nästan 90 procent av våra invånare använder Internet och alla har en digital legitimation som de använder för att betala skatter, inom sjukvården och en mängd andra offentliga verksamheter. Vi kan till och med rösta digitalt och andelen som gör det är ökande, säger Urve Palo, IT- och entreprenörskapsminister i Estland, till Arbeidsliv i Norden.

- Som jag sa till en nordisk kollega: Han borde skaffa sig en våning i Tallinn eftersom det kommer att bli så många möten och konferenser där under de kommande sex månaderna.

Inom det nordiska ministerrådet, där Norge är ordförande under 2017, prioriteras digitaliseringen också högt. Sverige, som blir nästa ordförandeland, har redan lovat att följa upp den satsningen.

Även om avtalet som de åtta nordiska och baltiska länderna ingick i Oslo inte innehåller några öronmärkta pengar eller lagändringar – eller som det kallas på diplomatspråk: ”hårda åtgärder”, så var Jan Tore Sanner, Norges digitaliseringsminister, mycket nöjd.

- Avtalet visar på ett väldigt starkt engagemang från alla de nordiska och baltiska länderna. Vi är föregångsländer var för sig, men tillsammans kan vi bli ännu bättre. Vi är en region som är välintegrerad, men inte tillräckligt integrerad vad gäller digitala strategier.

Norden och Baltikum har liknande styrelsesätt, men mycket olika industristruktur. Regionen kan därför fungera bra som en ”digital sandlåda”.

Enligt avtalet ska länderna:

- underlätta användningen av personnummer och elektroniska id så att det blir lättare att använda tjänster över nationsgränserna.
- underlätta rörlighet och utbyte av IKT-färdigheter.
- främja utbyggnaden av 5G både i städer och på landsbygden för att bana väg för nya innovativa tjänster.

De två stora telekomföretagen i Norden, Telia Sonera och Telenor, är positiva till avtalet.

Mats Lundquist, foto: Camilla Svensk.

- Fördelen i Norden och Baltikum är att företagen, myndigheterna och forskningen samarbetar bra. Men Norden måste öka takten. Det sker också mycket i länder som Korea och USA. Japan ska arrangera sommar-OS 2020 och jobbar hårt för att utveckla de mest avancerade lösningarna innan dess, säger Mats Lundquist, som är vd för Telenor Connexion, som har ansvaret för uppkopplade affärlösningar i koncernen.

Henriette Wendt från Telia Sonera, som är chef för koncernens företagsutveckling, höll ett av talen på Digital North-konferensen:

- Datadrivna företagsmodeller kommer att fortsätta att ge en fantastisk tillväxt, generera nya företag och skatteinkomster samt skapa nya jobb. Problemet är att de flesta av dessa företag har utvecklats utanför vår region och även utanför Europa, sa hon.